

Nr 30

Utlåtande i anledning av väckta motioner om kompensation för obekväm arbetstid.

Andra lagutskottet har till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 221 i första kammaren av herrar *Lager* och *Adolfsson* samt nr 271 i andra kammaren av fru *Ryding* och herr *Holmberg*.

I motionerna, vilka är likalydande, har yrkats,

»att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att motionen måtte överlämnas till 1963 års arbetstidsutredning».

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande får utskottet, i den mån redogörelse härför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen I:221.

Gällande ordning m.m.

Allmänna arbetstidslagen är med vissa undantag tillämplig å rörelse eller särskilt företag om i rörelsen eller företaget användes minst fem arbetare. Jämlikt 4 § får den ordinarie arbetstiden ej överstiga 45 timmar. Bedrives arbete med regelbunden skiftindelning får annan arbetstid tillämpas, såvida arbetstiden under högst tre veckor icke överstiger i genomsnitt 45 timmar i veckan.

Dessa bestämmelser är emellertid på visst sätt dispositiva. Avsteg kan nämligen göras genom kollektivavtal, som å arbetstagarsidan slutits eller godkänts av huvudorganisation (fackförbund). Överenskommelse kan därvid träffas om längre veckoarbetstid, längre begränsningsperiod eller högre dygnsmaximum än lagen anger. Arbetarskyddsstyrelsen får därjämte medge undantag från bestämmelserna i 4 §. Utan att det stora flertalet av de berörda arbetarna samtycker därtill eller eljest särskilda skäl föreligger får dock icke sådant undantag göras i vidare mån än att arbetstiden under en tidrymd, som ej får överstiga 12 månader, uppgår till i genomsnitt 45 timmar i veckan.

I stort sett liknande bestämmelser om ordinarie arbetstid finns intagna i *lantarbetstidslagen*, *arbetstidslagen för detaljhandeln* samt *arbetstidslagen för hotell, restauranger och kaféer*.

Arbetarskyddslagen innehåller bestämmelser om arbetstid, bl. a. om natt-

vila och veckovila. Vissa föreskrifter rörande arbetstid finns också i *butikstängningslagen*, den s. k. *bagerilagen*, *hembiträdeslagen*, *sjöarbetstidslagen* och *förordningen angående yrkesmässig automobiltrafik*.

I en del *tjänsterelementen* och *kollektivavtal* finns bestämmelser om kortare arbetstid än 45 timmar i veckan. Detta gäller exempelvis vid arbete under jord i gruvor och vid skiftarbete.

Arbetstidsutredningen framlade i sitt betänkande »Ny arbetstidslagstiftning och partiell arbetstidsförkortning» (SOU 1954:22) ett förslag till lag om förkortad ordinarie arbetstid för arbetstagare med särskilt påfrestande eller hälsofarligt arbete. Utredningen, som utgick ifrån en allmän arbetstid på 48 timmar i veckan, anförde beträffande förslaget till partiell arbetstidsförkortning sammanfattningsvis följande:

På grund av svårigheterna att avgränsa olika arbetstigaregrupper från varandra och att få en rationell mätare på graden av ett arbetes påfrestande natur har utredningen måst begränsa förslaget om partiell arbetstidsförkortning till några få arbetstigaregrupper. Beträffande dessa grupper gäller enligt utredningens uppfattning att de låter sig väl avgränsas från andra och att det arbete de utför odiskutabelt är av natur som måste karaktäriseras såsom särskilt påfrestande. Utredningen har vidare aktualiserat de förslag i förkortningsfrågan som utredningen tidigare framlagt. Utredningens förslag kan sammanfattas sålunda.

1. Arbetstagare, som sysselsättes i arbete under jord i gruva eller stenbrott eller vid anläggning av tunnel, föreslås erhålla en till högst 40 timmar begränsad arbetsvecka.

2. Arbetstagare, som sysselsättes i arbete vilket bedrivs med regelbunden skiftindelning dygnet runt, föreslås erhålla en arbetstid uppgående till högst 42 timmar per vecka.

3. Arbetstagare, som utsättes för röntgenstrålning eller strålning från radioaktivt ämne i sådan omfattning som kan innebära hälsofara, föreslås erhålla en arbetstid om högst 42 timmar per vecka.

4. Sjuksköterska å kirurgisk operationsavdelning vid normal- eller centrallasarett föreslås jämväl erhålla en arbetstid om högst 42 timmar per vecka.

5. Nattarbetare, som icke är att hänföra till någon av de i det föregående angivna grupperna, föreslås erhålla arbetstiden på så sätt begränsad, att ordinarie arbetstid, som infaller mellan kl. 23 och 5, beräknas högre än den tid varunder arbete faktiskt utförts. För trafikpersonal med krävande säkerhetstjänst vid järnväg upplåten för allmän trafik föreslås sådan nattarbetstid skola beräknas $\frac{1}{3}$ högre och för andra arbetstagare med nattarbete $\frac{1}{6}$ högre. En förutsättning för att den sistnämnda kategorien nattarbetare skall erhålla arbetstiden förkortad är dock, att det mellan kl. 23—5 utförda arbetet har en omfattning av minst tre timmar.

I fråga om nattarbetare föreslås vidare gälla att arbetstiden till följd av de nya lagbestämmelserna ej skall bli begränsad till kortare tid än 42 timmar per vecka.

Arbetstidsutredningens betänkande gjordes till föremål för remissbehandling, varvid åsikterna gick starkt isär i åtskilliga av de frågor, som behandlades i detsamma.

Redan innan arbetstidsutredningen framlade sitt betänkande, tillkallades år 1954 särskilda sakkunniga för att biträda med utredning om arbetstidens längd och förläggning i syfte att uppnå en allmän förkortning av den lagstadgade arbetstiden. De sakkunniga, som arbetade under namnet *utredningen om kortare arbetstid*, framlade år 1956 betänkande med förslag till lagstiftning om allmän förkortning av den ordinarie arbetstiden till 45 timmar i veckan.

Åren 1955 och 1956 väcktes motioner med yrkanden om förkortad arbetstid för arbetstagare med särskilt påfrestande eller hälsofarligt arbete. Motionerna avslogs av riksdagen.

I enlighet med 1956 års betänkande föreslogs i *propositionen nr 80* till 1957 års riksdag att den ordinarie arbetstiden skulle förkortas till 45 timmar i veckan samt att förkortningen skulle genomföras med en timme vid början av ettvarvt av åren 1958, 1959 och 1960. I propositionen uttalade *föredragande departementschefen* att först sedan erfarenhet vunnits rörande verkningarna av den föreslagna arbetstidsförkortningen, tiden torde vara inne att ta ställning till de av arbetstidsutredningen framlagda förslagen ävensom till spørsmålet om ytterligare arbetstidsförkortning, allmän eller begränsad till vissa arbetstagargrupper. Riksdagen biföll propositionen.

I mars 1959 tillkallades särskilda sakkunniga att verkställa undersökning rörande arbetstidsförkortningens ekonomiska och sociala verkningar. I mars 1962 publicerade de sakkunniga, som hade antagit benämningen *1959 års undersökning av arbetstidsförkortningens verkningar*, en redogörelse över den skedda arbetstidsförkortningens omfattning och utläggning (SOU 1962:17). I en senare redogörelse kommer frågan om arbetstidsförkortningens verkningar att behandlas.

Vid 1961 års riksdag yrkades i en *motion* förkortning av arbetstiden till 40 timmar i veckan. Samtidigt väcktes yrkande om förkortning av arbetstiden till 35 timmar i veckan för arbete under jord samt tungt och hälsovådligt arbete. Motionen avslogs med den motiveringen att det icke förelåg förutsättningar för att redan då genomföra ytterligare förkortning av arbetstiden.

På sommaren 1963 tillsattes *1963 års arbetstidskommitté*. Kommittén skall behandla frågan om en ytterligare allmän arbetstidsförkortning. Enligt direktiven till utredningen skall särskilt beaktas sådana frågor, som sammanhänger med kontinuerlig drift och annat skiftarbete. Dessutom skall kommittén överarbeta arbetstidsutredningens förslag.

Utskottet

Den allmänna arbetstidslagen liksom de särskilda lagarna på arbetstidens område innehåller maximiregler för arbetstiden. Denna får i genomsnitt ej överstiga 45 timmar i veckan. I en del tjänstereglementen och kollektivavtal

finns bestämmelser om kortare arbetstid. Detta gäller exempelvis vid gruvarbete under jord och vid skiftarbete.

Förevarande motioner syftar till att arbetstidskommittén vid framläggande av förslag om generell arbetstidsförkortning skall kompensera arbetstagare, som har skiftarbete eller sysselsättes i gruvsdrift och som har kortare normalarbetstid än 45 timmar. I motionerna föreslås såsom en möjlig metod för kompensation av obehvämlig arbetstid att en arbetstimme nattetid jämställs med 1,5 arbetstimme under dagtid.

Det genom motionerna aktualiserade spørsmålet tillhör de frågor arbetstidskommittén har att utreda. Kommittén skall sålunda enligt sina direktiv bl. a. beakta problem sammanhängande med kontinuerlig drift och annat skiftarbete. Med hänvisning härtill får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I:221 och II:271, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 17 mars 1964

På andra lagutskottets vägnar:

JOHN R. ANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Axel Svensson, fru Carlqvist, fru Hamrin-Thorell, herrar Kaijser, Lars Larsson, Edström, fru Nilsson och herr Axel Kristiansson* ;

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Odhe, Bengtsson i Varberg, Wiklund, Wahrendorff*, fru Eriksson i Ängelholm, herrar Ringaby* och Nilsson i Göteborg*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.